

«ԱՆԱՍՆԱԴԱՀՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՐԱՎՈՒՄ» ԾՐԱԳԻՐ
“LIVESTOCK DEVELOPMENT IN THE SOUTH OF ARMENIA” PROJECT

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

Swiss Agency for Development
and Cooperation SDC

ԿԵՐԱՅԻՆ ՄՇԱԿԱԲՈՒՅՍԵՐԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԴԱՅՄԱՆՆԵՐՈՒՄ

ԿԼԻՄԱՅԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅԱՆ ԱԶԴԵՑՈՒԹՅՈՒՆԸ

Կլիմայի փոփոխության բացասական ազդեցությունն այսօր զգացվում է ողջ աշխարհում: Այն արտահայտվում է կլիմայի չորայնությամբ, անապատացման գործընթացներով և հաճախակի նկատվող տարերային աղետներով: Ջերմաստիճանի բարձրացումը և տեղումների քանակի նվազումը անմիջականորեն անդրադառնում են գյուղատնտեսության, շրջակա միջավայրի և բնական էկոհամակարգերի վրա:

Ըստ ՀՀ բնապահպանության նախարարության¹ կանխատեսումների՝ կլիմայի փոփոխությունը Հայաստանի Հանրապետությունում կհանգեցնի ջերմաստիճանի բարձրացմանը, տեղումների նվազմանը և լանդշաֆտային գոտիների սահմանների տեղափոխմանը դեպի ավելի բարձրադիր գոտիներ, կնվազի հողի խոնավությունը և կարագանան անապատացման երևույթները: Անապատային, կիսաանապատային և տափաստանային գոտիները կընդլայնվեն: Բացի այդ, տեղի կունենա արոտավայրերի ընդհանուր մակերեսի և դրանց բերքատվու-

թյան կրճատում, այդ թվում՝ կկրճատվեն մերձալպյան և ալպյան գոտու առավել արժեքավոր և բերքատու արոտավայրերի մակերեսները, կնվազի լեռնային խոտհարքների բերքատվությունը: Արդյունքում կարվի կերապահովման խնդիրը:

Երաշտի հետևանքով՝ ոռոգման բացակայության պայմաններում, զգալի կերպով կնվազի նաև ցանովի կերային մշակաբույսերի բերքատվությունը: Ուստի, կերարտադրության և կերապահովման ոլորտներում անհրաժեշտ է նախաձեռնել այնպիսի միջոցառումներ, որոնք թույլ կտան անասնապահ տնտեսությունների համար մեղմել կլիմայի փոփոխության արդյունքում ակնկալվող բացասական հետևանքները:

1. ՀՀ Բնապահպանության նախարարություն, Կլիմայի փոփոխության մասին երրորդ ազգային հաղորդագրություն, 2015թ.

ԵՐԱՇՏԻ ԴԵՄ ՊԱՅՔԱՐԻ ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՂԱՆԱԿՆԵՐՆ ԵՆ՝

- ▶ Արհեստական ոռոգումը
- ▶ Խոնավության կուտակումը և պահպանումը ագրոտեխնիկական միջոցառումներով
- ▶ Չորային շրջաններում դաշտապաշտպան և ջրապաշտպան անտառաշերտերի հիմնումը
- ▶ Այլընտրանքային ոռոգման ներդրումը՝ անձրևացում և կաթիլային ոռոգում
- ▶ Հողի բուսապատվածության ապահովումը
- ▶ Պարարտանյութերի ճիշտ օգտագործումը
- ▶ Վաղ գարնանային ցանքի կիրառումը
- ▶ Բազմամյա խոտաբույսերի և չորադիմացկուն մշակաբույսերի մշակությունը
- ▶ Ցանքաշրջանառությունում բույսերի ճիշտ հաջորդականության կիրառումը

Ելնելով նշված որոշ միջոցառումների ծախսատարությունից՝ անասնապահ տնտեսությունների համար կլիմայի փոփոխության արդյունքում ակնկալվող բացասական հետևանքները մեղմելու համար, առավել նպատակահարմար է շեշտը դնել չորադիմացկուն կերային մշակաբույսերի մշակության վրա: Չորադիմացկուն մշակաբույսերի շարքին են դասվում

- **Գարնանացան գարին**
- **Աշորան**
- **Ցորենաշորան**
- **Վարսակը**
- **Ոգնախոտը**
- **Անկոճղարմատավոր սեզը**
- **Կորնգանը**
- **Աշնանացան վիկը**
- **Հլածուկը**
- **Տափուլոռը**

Սույն ուղեցույցում ձեզ ենք ներկայացնում **գարնանացան գարու, աշորայի և կորնգանի** մշակության տեխնոլոգիան և առանձնահատկությունները: Տվյալ մշակաբույսերը պահանջկոտ չեն հողի որակի և ռելիեֆի նկատմամբ, քիչ պահանջկոտ են հողի խոնավության նկատմամբ, չեն պահանջում բարդ ագրոտեխնիկական միջոցառումներ, ինչպես նաև կա դրանց սերմերի տեղական արտադրություն:

Աղյուսակ 1-ում ներկայացված են դրանց հիմնական առանձնահատկությունները, իսկ Աղյուսակ 2-ում՝ ագրոտեխնիկական հիմնական աշխատանքների ժամանակացույցը:

ԳԱՐՆԱՆԱՑԱՆ ԳԱՐԻ (Hordeum sativum)

ՊԱՀԱՆՋԿՈՏՈՒԹՅՈՒՆ ՀՈՂԻ ՈՐԱԿԻ ՆԿԱՏԱՄԱՐ	Լավ է աճում փուխր և սննդանյութերով հարուստ հողերում
ՎԵԳԵՏԱՑԻԱՅԻ ՏԵՎՈՂՈՒԹՅՈՒՆ	Միամյա 80-110 օր
ԲԵՐՁԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ	20-30g/հա
ԿԵՐԻ ՄԻԱՎՈՐ	Հատիկ՝ 1,28 կերամիավոր

ԱՇՈՐԱ (Secale Sereale)

Հողի նկատմամբ պահանջկոտ չէ,
աճում է չոր, ավազոտ, քարքարոտ և
կավոտ հողերում, նաև թեք լանջերին

Միամյա
250-280 օր

Հատիկ՝ 17-25g/հա
Կանաչ զանգված՝ 300g/հա

Կանաչ զանգված՝ 0,18 կերամիավոր
Չոր խոտ՝ 0,41 կերամիավոր
Միլոս՝ 0,17 կերամիավոր

ԿՈՐՆԳԱՆ (Onobrychis viciafolia)

Վատ է աճում թթու, աղակալված,
ճահճային, բարձր գրունտային ջրեր
ունեցող հողերում

Բազմամյա
90-110 օր

60-70g/հա

խոտը՝ 0,54 կերամիավոր

ԳԱՐԱՆԱՑԱՆ ԳԱՐԻ (Hordeum sativum)

ՀՈՐԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄ	Հոլլիս - օգոստոս՝ երեսվար (նախորդ բերքը հավաքելուց հետո) Սեպտեմբերի վերջ - հոկտեմբերի սկիզբ՝ ցրտահերկ Մարտ՝ փոցխում, նախացանքային կուլտիվացիա (հողի քեշի գալուն պես)
ՑԱՆՔ	Մարտ՝ հողի քեշի գալուն պես
ՊԱՐԱՐՏԱՑՈՒՄ	Սեպտեմբեր - հոկտեմբեր՝ գոմաղբ, P, K (ցրտահերկի ժամանակ) Մարտ՝ N (հողի քեշի գալուն պես) Մայիս՝ N-ով սնուցում (ցանքին զուգահեռ)
ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ	Մարտ՝ N (ցանքից առաջ կամ զուգահեռ) Մայիս՝ N-ով սնուցում (թփակալման փուլում)
ԲԵՐՔԱՀԱՎԱՔ	Հոլլիս՝ հատիկի լրիվ հասունացման փուլում

ԱՇՈՐԱ (Secale Sereale)

Հոլլիս - օգոստոս՝ երեսվար (նախորդ բերքը հավաքելուց հետո) Օգոստոս՝ խորը վար
Օգոստոս՝ բարձր լեռնային Սեպտեմբեր՝ նախալեռնային
Օգոստոս - սեպտեմբեր՝ գոմաղբ, N, P, K (խորը վարի ժամանակ) Մարտ - ապրիլ՝ N-ով սնուցում (հողի քեշի գալուն պես)
Օգոստոս - սեպտեմբեր՝ սերմերի ախտահանում (ցանքից առաջ) Ապրիլ - մայիս՝ մոլախոտերի դեմ (երկշաքիլ մոլախոտերի թփակալման փուլում) Ապրիլ - մայիս՝ ժանգ, ալրացող և վնասատուներ (աշորայի բույսի թփակալման փուլում)
Հոլլիս՝ աշնանացան ցորենիբեր քահավաքից 15օր շուտ (հատիկ) Մայիս - հունիս՝ հնձել հասկակալման փուլում (կանաչ զանգված)

ԿՈՐԼԳԱՆ (*Onobrychis viciafolia*)

ՀՈՐԻ ՆԱԽԱԴԱՏՐԱՍՏՈՒՄ	Օգոստոս - սեպտեմբեր ` խորը վար (նախորդ բերքը հավաքելուց հետո) <b>Մարտ</b> ` նախացանքային փոցխում (հողի քեշի գալուն պես)
ՑԱՆՔ	Մարտ ` հողի քեշի գալուն պես
ՊԱՐԱՐՏԱՑՈՒՄ	Օգոստոս - սեպտեմբեր ` գոմաղբ, N, P, K (խորը վարի ժամանակ) <b>Մարտ - ապրիլ</b> ` N, P, K-ով սնուցում (ցանքի առաջին տարում)
ՊԱՅՔԱՐԻ ՄԻՋՈՑԱՌՈՒՄՆԵՐ	Մարտ ` սերմերի ախտահանում (ցանքից առաջ) <b>Ապրիլ - մայիս</b> ` ժանգ, ալյուացող (վեգետացիայի ընթացքում)
ԲԵՐՔԱՀԱՎԱՔ	Հունիս ` հատուկեկտ ծաղիկներ երևալու ժամանակ

ԳԱՐԱՆԱՑԱՆ ԳԱՐՈՒ ՄՇԱԿՈՒԹՅԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ

Գարին կարևոր կերային մշակաբույս է: Որպես անասնակեր օգտագործվում է գարու հատիկը, այլուրը, թեփը, ծղոտը և մղեղը: Գարնանացան գարու միջին բերքատվությունը հայաստանյան պայմաններում կազմում է 20-30գ/հա:

Հողի նախապատրաստումը

Գարնանացան գարու համար լավ նախորդներ են հանդիսանում կարտոֆիլը, շաքարի և կերի ճակնդեղը, ծխախոտը, հատիկաընդեղենները,- եգիպտացորենը, արևածաղիկը, միամյա խոտաբույսերից և ցելից հետո մշակված աշնանացանը, ինչպես նաև բազմամյա խոտաբույսերը (առվույտ, կորնգան):

Գարնանացան գարու հողի մշակությունը սկսվում է խոզանի երեսվարից: Եթե նույն վայրում մշակվող նախորդ մշակաբույսը եղել է հասկավոր, ապա երեսվարը կատարում են 2 անգամ, 1-ինը` անմիջապես բերքահավաքից հետո` 6-8սմ խորությամբ, 2-րդը` 3-4 շաբաթ հետո: Եթե դաշտը վարակված է բազմամյա մոլախոտերով, 2-3 շաբաթ հետո կատարում են երեսվար` թևավոր երեսվարիչով կամ կուլտիվատոր-հարթահատիչներով` 12-14սմ խորությամբ: Խոզանի երեսվարից 2-3 շաբաթ անց նախագութանիկավոր գութաններով կատարում են խոր վար` 20-22սմ խորությամբ:

Ցածրադիր և միջին գոտիներում ցրտահերկի լավագույն ժամկետը սեպտեմբերի վերջն է և հոկտեմբերի առաջին կեսը: Եթե նախորդ մշակաբույսը եղել է շարահերկ (կարտոֆիլ, ճակնդեղ, ծխախոտ), ապա բերքահավաքից հետո ցրտահերկը պետք է կատարել 20-22սմ խորությամբ, իսկ եթե դաշտը գերծ է մոլախոտերից, կատարում են փխրեցում 12-14սմ խորությամբ: Անջրդի գոտիներում ցրտահերկը փոցխում են նաև վաղ գարնանը՝ ծանր ատամնավոր փոցխերով, հիմնական մշակության նկատմամբ ուղղահայաց կամ շեղակի ուղղությամբ՝ վերացնելով հողի կեղևակալումը, խոնավության գոլորշիացումը մեղմելու (չոր ջրում) և ծլարծակող մոլախոտերը վերացնելու համար: Ցանքից 2-3 օր առաջ անհրաժեշտ է կատարել նախացանքային կուլտիվացիա 5-6 սմ խորությամբ, հողի վերին շերտը փխրեցնելու նպատակով:

Ցանքի ձևը, նորման, խորությունը, ժամկետները

Գարնանացանի ցանքը պետք է կատարել, երբ հնարավոր է լինում դաշտ դուրս գալ և սկսել հողի փխրեցման ու ցանքի աշխատանքները:

Ուշացումը բացասական է անդրադառնում բերքատվության վրա: Չոր կլիմայական պայմաններում,

անջրդի ցանքերում 1 հա-ի վրա ցանվում է շուրջ 4-5 միլիոն ծլունակ սերմ, կամ 180-220կգ սերմացու: Թեթև հողերում ցանքը կատարում են 7-8սմ, իսկ ծանր հողերում 4-6սմ խորությամբ, նեղաշար եղանակով (7,5սմ միջշարային հեռավորությամբ):

Պայքար մոլախոտերի դեմ

Մոլախոտերի դեմ պայքարի նպատակով օգտագործում են հետևյալ հերբիցիդներից որևէ մեկը՝ 2,4 Դ Ամինային աղ՝ 2կգ/հա, Ֆենագոն՝ 1կգ/հա, Տրեգոր՝ 1-1,3կգ/հա, Տոպիկ՝ 0,5լ/հա, Դիալեն՝ 2,0լ/հա, Դիալեն սուլպեր 0,8-1լ/հա ծախսի նորմաներով: Այն դաշտերում, որտեղ գարնանացան գարին հանդիսանում է որպես ծածկոց բազմամյա խոտաբույսերի համար, հերբիցիդներ չի կարելի կիրառել, բացառությամբ Տոպիկի:

Պարարտացումը

Պարարտացումը կատարվում է աշնանը՝ խոր վարի ժամանակ: Հողը պարարտացնում են՝ գոմաղբով (30-40տ/հա), ֆոսֆորական և կալիումական պարարտանյութերով (60կգ/հա ազոտոջ նյութի հաշվով): Ազոտական պարարտանյութը հող են մտցնում գար-

նանը՝ անմիջապես ցանքից առաջ՝ 35 կգ/հա ազոտոջ նյութի հաշվարկով, և բույսերի թփակալման փուլում՝ 30կգ/հա ազոտոջ նյութի հաշվարկով:

Հիվանդությունները և պայքարի միջոցառումները

Հիվանդություններից տարածված են քարամրիկը, փոշեմրիկը, գաճաճային մրիկը, արմատային փտումը, ալրացողը, ցողունային, գորշ և դեղին ժանգերը: Մրիկային հիվանդությունների և փտախտի դեմ պայքարելու համար առաջին հերթին անհրաժեշտ է ցանքի համար օգտագործել միայն ախտահանված սերմեր, կիրառել ցանքաշրջանառություն: Սերմերն ախտահանում են՝ SUS7, Վիտովաքս, Ֆունդազոլ ախտահանիչներից որևիցե մեկով՝ 2-3կգ/տ ծախսի նորմայով:

Սերմերն ախտահանելու տարածված եղանակ է նաև ցանքից 2-3 օր առաջ ֆորմալինով թաց ախտահանումը՝ 1լ 40%-ոց ֆորմալինը լուծել 300լ ջրում և սերմացուն թողնել 3-5 րոպե, ապա հանել, կույտավորել, ծածկել բրեզենտով 2-3 ժամ, որից հետո բարակ շերտով փռել չորանալու:

Ժանգերի և ալրացողի դեմ արդյունավետ են Բայլետոն՝ 0,5-1կգ/հա, Տիլտ՝ 0,5լ/հա պատրաստուկները: Բուժումները անհրաժեշտ է կատարել թփակալման փուլում:

Բերքահավաքը

Բերքահավաքը պետք է կատարել սեղմ ժամկետներում, բայց նկատի ունենալով, որ լրիվ հասունացման փուլում երկշարք գարիները թափվում են, իսկ բազմաշար գարիները հասկի առանցքի թուլության պատճառով՝ կոտրվում: Անասնակերի նպատակով մշակվող գարին հավաքում են լրիվ հասունացման փուլում: Բերքահավաքի ուշացումն իր հետ բերում է բերքի զգալի կորստի:

ԱՇՈՐԱՅԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ

Աշորան ցրտադիմացկուն և երաշտադիմացկուն մշակաբույս է, մշակվում է ստորին և նախալեռնային գոտում՝ 600-1800մ բարձրություններում: Աճում է չոր, ավազոտ, քարքարոտ և կավոտ լանջերին: Ցողունը փխրուն է և ոչ կայուն: Աշորան օգտագործվում է և՛ որպես պարեն, և՛ որպես կեր: 1կգ կանաչ զանգվածը համապատասխանում է 0,18, սիլոսը՝ 0,17, իսկ չոր խոտը՝ 0,41 կերային միավորի: Հողի նկատմամբ պահանջկոտ չէ: Աշորայի միջին բերքատվությունը Հայաստանի տարբեր երկրագործական գոտիներում կազմում է 17-25գ/հա հատիկի համար և 300գ/հա՝ կանաչ զանգվածի համար:

Աշնանացան աշորան ցանում են, հիմնականում ամռան վերջին: Մատղաշ բույսերը չեն վախենում

ցրտից և լավ ծմեռում են ձյան տակ: Գարնանը, խոնավ հողում աշնանացան աշորան արագ աճ է ձևավորում: Անասնապահության մեջ օգտագործվում է աշորայի հատիկը և ծղոտը՝ որպես կեր և ցամքար:

Անջրդի երկրագործության և մթնոլորտային տեղումներով աղքատ պայմաններում լավագույն նախորդը հանդիսանում է սև ցելը, որը հնարավորություն է տալիս վարելաշերտում կուտակել ու պահպանել խոնավությունը և պայքարել մոլախոտերի դեմ: Թեք տարածքներում հողատարման և մակերեսային ջրերի հոսքի դեմ պայքարելու նպատակով կիրառվում է զբաղեցրած ցել, օգտագործելով որևէ չորադիմացկուն բակլազգի բույս (ոսպ, սիսեռ): Անջրդի այն շրջաններում, ուր ձյան շերտը բարակ է, լավ նախորդ է համարվում կուլիսային ցելը (արևածաղկի, եգիպտացորենի օգտագործմամբ), որը հնարավորություն է տալիս առավելագույն չափով օգտագործելու ձմռան տեղումները: Լավ նախորդներ են հանդիսանում նաև առվույտ, կորնզան և շարահերկ մշակաբույսերը (կարտոֆիլ, եգիպտացորեն):

Հողի նախապատրաստումը

Դաշտը զբաղեցնող մշակաբույսի բերքահավաքից անմիջապես հետո պետք է կատարել խոզանի

երեսվար՝ 7-8սմ խորությամբ: Եթե դաշտում տարածված են կոճղարմատավոր մոլախոտեր՝ երեսվար կատարվում է 8-12սմ խորությամբ: 2-3 շաբաթ անց նախագութանիկավոր գութաններով կատարվում է խոր վար՝ 27-30սմ: Գարնանը ծլած մոլախոտերի դեմ պայքարելու նպատակով՝ կատարվում է փխրեցում-փոցխում:

Արմատային փտումից խուսափելու համար կիրառում են ցանքաշրջանառություն և վարակազերծում են սերմերը հետևյալ պատրաստուկներից որևէ մեկով՝ Դիվիդենտ՝ 2կգ/տ, Վիտոլաքս, Ֆունդազոլ՝ 2-3կգ/տ, Ռաքսիլ՝ 0,4լ/տ: Սերմացուն պետք է ունենա որակական բարձր ցուցանիշներ, զերծ լինի խառնուրդներից, ունենա ծլման բարձր էներգիա: Սերմացուն պետք է մաքրել սերմազատիչ մեքենաներով, դրանց բացակայության դեպքում կարելի է օգտագործել քամիար տեսակավորիչ:

Ցանքի ձևը, նորման, խորությունը, ժամկետները

Ցանքը պետք է կատարել լեռնային շրջաններում՝ օգոստոսի վերջին տասնօրյակում, կամ մինչև սեպտեմբերի 15-ը, նախալեռնային գոտում՝ սեպտեմբերի 2-3-րդ տասնօրյակում: Ցանքի նորման 1 հա-ի հաշվով կազմում է 4-7 միլիոն ծլունակ հատիկ, կամ 120-210կգ

սերմ: Կանաչ զանգված ստանալու նպատակով կատարված ցանքի նորման պետք է ավելացնել 10-15%-ով: Թեթև փխրուն հողերում ցանքը կատարվում է 5-6սմ, իսկ ծանր հողերում՝ 45սմ խորությամբ:

Պարարտացումը

Պարարտանյութերի կիրառումը բարձրացնում է բույսերի ծլունակությունը, ուժեղացնում՝ թփակալումը, ցրտադիմացկունությունը, դիմացկունությունը հիվանդությունների նկատմամբ, բարձրացնում է բերքատվությունը, մեծացնում է հասկերը, ավելացնում է հասկում հատիկների քանակն ու կշիռը, լավացնում է հատիկի քիմիական բաղադրությունը: Օրգանական պարարտանյութի (գոմաղբ) օգտագործման հնարավորության դեպքում պետք է այն հող մտցնել հանքային պարարտանյութերի հետ՝ մինչև 30-40տ/հա նորմայով:

Հանքային պարարտանյութերը հող են մտցնում 1հա-ի հաշվով N90, P60, K60 կգ ազոտ, կալիում, փոսֆոր: Ազոտական պարարտանյութերի 1/3 մասը հող են մտցնում աշնանը, 2/3-ը՝ գարնանը՝ ձյան հալվելուց և դաշտ դուրս գալու առաջին օրերին, իսկ հնարավորության դեպքում՝ սնուցման ձևով: Ֆոսֆորական և կալիումական պարարտանյութերն ամբողջությամբ հող են մտցվում հողի հիմնական մշակության ժամանակ:

Ցանքի խնամքը

Գարնանը հողը փոցխում են, որի նպատակն է հողածածկել սնուցման ժամանակ տրված պարարտանյութը, պահպանել խոնավությունը, նվազեցնել գոլորշիացումը, ծածկել թփակալման հանգույցները, հեռացնել մահացած և վարակված տերևները: Աշնանն աշորան դանդաղ է աճում՝ նրան ստվերի տակ է պահում մոլախոտը՝ օգտագործելով սննդանյութերն ու խոնավությունը: Անհրաժեշտ է կատարել քաղիան կամ կազմակերպել մոլախոտերի դեմ քիմիական պայքարի աշխատանքներ: Պետք է օգտագործել 2,4 Դ Ամինային աղ՝ 2կգ/հա, Ֆենագոն՝ 1կգ/հա, Տրեգոր՝ 1-1,3կգ/հա կամ Տոպիկ՝ 0,5լ/հա ծախսի նորմաներով: Սրսկուժները պետք է կատարել գարնանը, աշնանացան աշորայի թփակալման, երկշաքիլ մոլախոտերի վարդակի փուլերում, կամ, երբ սկսվում է ցողունների արձակումը:

Հիվանդությունները, ֆսասատուները և պայքարի միջոցառումները

Տարածված հիվանդություններից են՝ փոշեմրիկը, քարամրիկը, ցողունային, դեղին և գորշ ժանգերը, ալրացողը և արմատային փտումը: Մրիկային հի-

վանդությունների դեմ պայքարելու համար կիրառում են ցանքաշրջանառություն կամ օգտագործում ախտահանիչներ՝ Վիտովաքս՝ 2-3կգ/տ, Դիվիդենտ՝ 2լ/տ, Ռաքսիլ՝ 0,4լ/տ և ՏՄՏԴ՝ 2կգ/տ ծախսի նորմաներով: Ժանգերի և ալրացողի դեմ արդյունավետ են թփակալման փուլում բուժումները՝ Բայլետոն՝ 0,5-1կգ/հա, Տիլտ՝ 0,5լ/հա, Գաբբար՝ 0,5-1կգ/հա և Հորիզոն պատրաստուկներով: Վնասատուներից տարածված են տզրուկաթրթուրը, հացահատիկի բզեզը և հացազգիների լվիճը, որոնց դեմ պայքարի համար թփակալման փուլում սրսկում են Բուլդոկ 250գ/հա, Արիվո, Սումի ալֆա՝ 250գ/հա, Ցիմբուշ՝ 150գ/հա, Կռալ ԽԵ՝ 200գ/հա պատրաստուկներով: Մկնանման կրծողների դեմ պայքարել Գլիֆտորի՝ 0,5-0,7% և Ցինկֆոսֆիդի 3-5% գրավչանյութերով:

Բերքահավաքը

Բերքահավաքը պետք է կատարել աշնանային ցորենի բերքահավաքից 10-15 օր շուտ, քանի որ հատիկները հասունանալուց թափվում են: Կանաչ զանգված ստանալու համար արտը պետք է հնձել հասկակալման փուլում:

ԿՈՐՆԳԱՆԻ ՄՇԱԿՈՒԹՅԱՆ ՏԵԽՆՈԼՈԳԻԱ

Կորնգանը բազմամյա մշակաբույս է: Անասնապահության մեջ օգտագործվում է կանաչ զանգվածը, խոտը, խոտալյուրը, սենածղ և ծղոտը: Այն երաշտադիմացկուն և ցրտադիմացկուն բույս է: Կորնգանի միջին բերքատվությունը Հայաստանյան պայմաններում կազմում է 60-70գ/հա:

Կորնգանի արմատները հողը հարստացնում են ազոտական միացություններով: Մեծ թեքություններում կորնգանի և դաշտավունկազգի հացազգի խոտաբույսերի խառնուրդների մշակության միջոցով պայքար է տարվում հողատարման դեմ:

Հողի ընտրությունը և նախապատրաստումը

Կորնգանը մշակվում է բոլոր տիպի հողերում, բացառությամբ թթու, ճահճային, աղակալված և բարձր ստորգետնյա ջրեր ունեցող հողերի: Կորնգանի վրա բացասական են ազդում անձրևային խոնավ եղանակները, մեղունների սակավությունը, սնկային հիվանդություններով վարակվածությունը, ինչպես նաև ագրոտեխնիկայի ցածր մակարդակը: Կորնգանի համար լավագույն նախորդներ են հանդիսանում եգիպտացորենը, կարտոֆիլը, բանջարեղենային կուլտուրաները, աշնանացան ցորենն ու գարին: Կորնգանի դաշտում նախորդ մշակաբույսի բերքահավաքից հետո հողը պետք է խորը վարել՝ 25-30սմ, իսկ վաղ գարնանը՝ ցանքից առաջ փոցխել:

Ցանքի ձևը, նորման, խորությունը, ժամկետները

Ցանում են վաղ գարնանը, գարնանացան հացահատիկները ցանելու ժամանակ, որպեսզի տեղացող անձրևները նպաստեն սերմերի ծլմանը: Ուշացնելիս՝ խոնավության պակասի հետևանքով սերմերի զգալի մասը չի ծլում: Կորնգանը լավ է աճում քարքարոտ և ավազային հողերում: Ցանքն իրականացվում է միջնաշար եղանակով՝ 13-15սմ միջշարային և 2-5սմ միջբույսային հեռավորությամբ, 0,5-2սմ խորությամբ և 150-170կգ/հա ցանքի նորմայով: Լեռնային շրջաններում

րի թեքություններում կորնգանի սերմերի դաշտային ծլունակությունը համեմատաբար ցածր է, բույսերի անկումը՝ մեծ: Այդ պատճառով ցանքի նորման հարթությունների համեմատությամբ 20-22%-ով ավելին պետք է լինի:

Պարարտացում

Կորնգանը զգայուն է օրգանական և հանքային պարարտանյութերի հանդեպ, հատկապես, երբ հող են մտցվում համատեղ: Վարի ժամանակ հողը պարարտացնում են՝ 20-25տ/հա գոմաղբով և ազդող նյութի հաշվարկով 45-ական կգ/հա ֆոսֆորական և կալիումական պարարտանյութ: Ֆոսֆորի նորման մինչև 90-120կգ/հա ավելացնելիս՝ բարձրանում է խոտի բերքը: Պարարտացումը բարձրացնում է բույսի դիմացկունությունը: Չգալի ազդեցություն ունի նաև վարի խորությունը: Խոր վարի դեպքում արմատային համակարգը լավ է զարգանում, ազոտ ֆիքսող շատ պալարիկներ են առաջանում, ուժեղանում է թփակալումը, ցողունները լինում են բարձր, բուսածածկը՝ խիտ, բարձրանում են բերքի որակական հատկությունները:

Ցանքի խնամքը

Ցանքի երկրորդ տարվանից սկսած վաղ գարնանը և յուրաքանչյուր հարից հետո դաշտը պետք է փոցխել զիգզագաձև փոցխով: Փոցխումների թիվը և

խորությունը կախված են կորնգանի հասակից: Երիտասարդ ցանքերը պետք է փոցխել մակերեսորեն: Օգտագործման առաջին տարվա գարնանը կորնգանի ցանքը սնուցվում է N45, P30, K20 կգ/հա ազդող նյութի հաշվարկով:

Հիվանդությունները և պայքարի միջոցառումները

Կորնգանին մեծ ծնաս է հասցնում ասկոխիտոզը, որի դեմ պայքարելու համար սերմերն ախտահանում են Գրանոզանով՝ 1տ սերմին 3կգ նորմայով: Կորնգանի բույսին ծնասում են նաև ալրացողը, բծավորությունը, կեղծ ալրացողը և ժանգը: Լեռնային շրջաններում օգտագործման առաջին տարում բույսերը չեն հիվանդանում

Բերքահավաք

Բարձրորակ կեր ստանալու համար հունձը անհրաժեշտ է կատարել հատուկենտ ծաղիկներ երևալու ժամանակ:

ԶՈՐԱԴԻՄԱՑԿՈՒՆ ԿԵՐԱՅԻՆ ՄՇԱԿԱԲՈՒՅՍԵՐԻ ՍԵՐՄ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐ / ՎԱՃԱՌՈՂՆԵՐ

ՍԵՐՄԱՐՏԱԴՐՈՂ / ՎԱՃԱՌՈՂ	ՎԱՅՐ	ԿՈՆՏԱԿՏՆԵՐ
ՄԵԼԻԶ-ԹԱՆԳՅԱՆ ՆԱՐԵԿ	Սյունիքի մարզ, Սիսիան, Բռնակոթ բնակավայր	Հեռ. 077 77-36-00
ԻՎԱՆՅԱՆ ՍԵՎԱԴԱ	Սյունիքի մարզ, Սիսիան, Իշխանասար բնակավայր	Հեռ. 077 00-99-00
ՍՅՈՒՆԻՔԻ ՍԵՐՄ ԱՐՏԱԴՐՈՂՆԵՐԻ ՄԻՈՒԹՅՈՒՆ	Սյունիքի մարզ, Սիսիան, Շաղատ բնակավայր	Հեռ. 093 43-83-42
ԳՅՈՒՄՐԻԻ ՄԵԼԵԿՑԻՈՆ ԿԱՅԱՆ	Շիրակի մարզ, Ախուրյան, Սելեկցիոն թաղամաս 61	Կայք՝ http://www.gselection.am/ Հեռ. 055 19-93-36
«ԱՐՏԱԳՐՈ» ՄՐԸ	Արարատի մարզ, Արտաշատ, Օգոստոսի 23-ի փող. 70/11	Կայք՝ https://artagro.am/ Հեռ. 060 65-27-28, 091 42-27-28
«ՀՐԱՇԵ ԱՅԳԻ» ՄՐԸ	Երևան, Արշակունյաց պող. 214	Կայք՝ http://hrashkaygi.am/arm/category/Seeds Հեռ. 010 44-77-83

ՕԳՏԱԳՈՐԾՎԱԾ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Մատթևոսյան Ա., Գյուլխասյան Մ., «Բուսաբուծություն», 2000թ.
2. Գյուլխասյան Մ., Կարապետյան Ն. և այլք, «Ագրոնոմիայի հիմունքներ», 1974թ.
3. «Ուղեցույց բուսաբուծության ոլորտում», «Հայաստանի գյուղական համայնքներում ագրոկենսաբազմազանության պահպանության և օգտագործման միջոցով կենսապայմանների բարելավում» ծրագիր, 2016թ.
4. Մաթևոսյան Հ., Ղազարյան Հ. և այլք, «Հայաստանի Հանրապետությունում գյուղատնտեսությանը վնաս պատճառող բնական և մարդածին աղետների ռիսկերի նվազեցման ուղեցույց», ՄԱԿ-ի Պարենի և գյուղատնտեսության կազմակերպություն, ԵՀԳԳԶԾ ծրագիր, 2015թ.
5. Կորնգանի մշակության տեխնոլոգիա, Գյումրիի սելեկցիոն կայան, 2019թ.